

університету в Україні, до того ж більшість наказів не визначала місця заснування вищої школи, тільки наказ переяславської громади визначав Переяслав, київської – Київ, сумської – Суми.

У наказі малоросійським депутатам Глухівська громада мотивувала відкриття університету в Україні так: «А и в здешнем народе и особеннейшая к наукам склонность и охота выдается, но, за отдаленностью от здешнего краю университетов и другими препятствующими неудобствами, не имеют к тому способу, а иные, отсылая детей своих в иностранные земли, приходят в оскудение. Для того Её Императорского Величества всеижайше просыть, дабы всемилостивейше повеленно было учредить в Малой России рады свободных нужнейших наук университет и тот университет императорскими своими сохранить привилегиямы, дабы и здешнее юношество чрез просвещение в науках могли удобнейше поспешествовать службою своею в пользу Государственную» [7, с. 202].

Слобідське дворянство домагалось впровадження в Харківському колегіумі університетської програми з додатковими класами і вивченням французької та німецької мов, математики, геометрії, інженерної справи, артилерії, геодезії та малювання [4, с. 182].

Усі ці звернення до імператриці про заснування університету на українських землях залишилися тільки історичними пам'ятками. Наприкінці 1768 р. Комісія з укладання проекту нового Уложення просто була розігнана.

Однак у XVIII ст. була ще одна спроба відкрити вищу школу. Такий задум належав Григорію Потьомкіну і пов'язаний із просуванням кордонів Російської імперії на південь України. У 1783–1784 рр. він заклав неподалік невеликого татарського села Кайдаки на березі Дніпра місто Катеринослав як адміністративний центр «малоруського» південного краю – Катеринославського намісництва і водночас задумав відкрити в новому місті університет з академією мистецтв

та музики і ботанічний сад. Як зауважує С. Сірополко, 16 січня Сенат навіть видав наказ про те, що Катерина II дозволила на дарованій нею князю Г. Потьомкіну землі при озерках у Катеринославі збудувати дім для приміщень грецької гімназії та інших шкіл, що мали належати до Катеринославського університету [7, с. 207]. Почали навіть будувати професорський корпус. На кафедру історії запрошували французького офіцера Гюшена. Передбачалося будівництво астрономічної обсерваторії та гуртожитку (бурси) на зразок Латинського кварталу [4, 184–185]. Однак через початок нової війни з турками і ці наміри не здійснилися.

Отже, у другій половині XVIII ст. існували різні проекти і пропозиції створення університетів на території України, які з так і не втілилися в життя і залишилися історичними пам'ятками.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Акты и документы, относящиеся к истории Киевской академии. Со введением и примечаниями Н. И. Петрова: Отделение 2: в 5 т. – К., 1904–1908. – Т. 3.
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник / А. М. Алексюк. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.
3. Лазаренко С. К. 300 років Львівського університету / С. К. Лазаренко. – Львів, 1961.
4. Микитась В. Л. Давньоукраїнські студенти і професори / В. Л. Микитась. – К.: Абрис, 1884. – 288 с.
5. Проект к Учреждению Университета Батуринского, 1760 года. Писан Гр. Ник. Тепловым для графа Гетмана // Чтения в Императорском Обществе Истории и Древностей Российских при Московском Университете. – М., 1863. – Кн. 2. – С. 67–85.
6. Радул О. С. Історія вищої школи Європи (V ст. – середина XX ст.): Монографія / О. С. Радул. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2011. – 536 с.
7. Сірополко С. Історія освіти в Україні / С. Сірополко. – Львів: Афіша, 2001. – 664 с.
8. Хижняк З. И. Киево-Могилянская академия / З. И. Хижняк. – К.: Вища школа, 1988. – 265 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Радул Ольга Сергіївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: історія вітчизняної освіти і виховання.

УДК 378.4:613/614–057.875

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗНАЧЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Марина ГРИНЬОВА, Ірина ДУДКА (Полтава)

Актуальність дослідження. Реальна освітня практика у вищих навчальних закладах вимагає вирішення проблеми здійснення професорсько-викладацьким складом професійно-педагогічної діяльності, спрямованої на збереження й

розвиток здоров'я студентської молоді, запобігання негативних впливів навчально-виховного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми. Аналіз психолого-педагогічної

літератури з проблем здоров'я молоді засвідчує, що питання здоров'язбереження у навчально-виховному процесі вивчаються у таких основних напрямках: медичному (М.Амосов, Г.Апанасенко, Т.Бойченко, Л.Боярська, Е.Казін, Л.Попова та інші), валеологічному (І.Бабін, І.Брехман, М.Гончаренко, С.Страшко, Г.Зайцев, Н.Субота та інші), психологічному (І.Бех, О.Хухлаєва та інші).

У сучасній освіті формування здоров'я студентської молоді здійснюється на основі різних підходів, найважливішими з яких є гуманістичний (В.Безрукова, І.Бех, Є.Бондаревська, Є.Вайнер, Г.Зайцев, Е.Казін, О.Іонова, Ю.Науменко, О.Савченко, В.Сухомлинський, І.Якиманська та інші), відповідно до якого студенти і їх здоров'я виступають найважливішими педагогічними цінностями, а отже, не молодь треба пристосовувати до освітнього процесу, а цей процес – до молоді; культурологічний (Г.Апанасенко, В.Бобрицька, Е.Вайнер, С.Волкова, В.Горащук, С.Кириленко, В.Морозова, В.Оржеховська, Л.Попова, О.Савченко, Л.Татарнікова та інші) – розгляд культури здоров'я як невід'ємної частини загальної культури людини; компетентісний (Н.Бібік, Л.Ващенко, О.Локшина, О.Овчарук, О.Пометун, О.Савченко та інші), згідно з яким результатом освіти має бути набуття студентською молоддю здоров'язберігаючої компетентності, тобто властивостей, спрямованих на збереження здоров'я – свого та оточення.

Разом з тим у педагогічній науці проблема професійно-педагогічної діяльності майбутнього викладача з організації здоров'язберігаючого навчально-виховного процесу не вивчена належним чином, не здійснено всебічного аналізу змісту та структури цієї діяльності.

Виклад основного матеріалу. Впровадження технологій здоров'язберігаючої педагогіки, вибір, адекватних віку студентської молоді, освітніх технологій, спрямовані на запобігання перевтомлення і збереження здоров'я майбутніх учителів. При цьому особлива увага спрямована на інтелектуальне здоров'я – можливість відкрити наш розум для нових ідей та досвіду, які можуть допомогти в поліпшенні особистої, групової та суспільної взаємодії [2].

На шляху до інтелектуального здоров'я необхідно витратити більше часу на навчання, наприклад читання книг, журналів і газет.

Принцип підтримання здоров'я, тобто цінностей здорового способу життя, валеологічних знань і умінь, мотивації студентів на здоровий спосіб життя, здійснюється через зміст навчального матеріалу навчальних предметів, які розкривають сутність основних

компонентів здоров'я і здорового способу життя за допомогою організації взаємодії учасників педагогічного процесу, в якому формуються цінності, ідеали здоров'я і розуміння певних способів його досягнення.

Рис. 1 Структура інтелектуального здоров'я

Принцип зміцнення здоров'я ґрунтується на механізмі нарощування, накопичення здоров'я, підвищує резерви адаптації, збільшення резервів здоров'я (або зміцнення здоров'я). Реалізація даного принципу в технології навчання передбачає наявність способів підвищення адаптивності студентської молоді до стресогенних факторів навчання в ході занять. Освітній процес на заняттях, спрямований на збагачення морального досвіду, повинен відповідати меті зміцнення соціального компонента здоров'я студентів. Умовами зростання резервів здоров'я студентів слід вважати правильну дозованість фізіологічно і психологічно обґрунтованих стресорів, максимальне врахування індивідуальних особливостей кожної людини.

Ефективність перерахованих механізмів багато в чому залежить від рівня культури здоров'я людини, яка розвивається в цілеспрямованій педагогічній діяльності. У зв'язку з цим зрозуміла роль педагогічного фактора в структурі здоров'язберігаючого забезпечення життєдіяльності студентів. Загальним керівництвом до дії є принцип здоров'яцентризму (В. Н. Ірхін, 1996) [3], який включає в себе: цільову орієнтацію учасників педагогічного процесу на здоров'я як пріоритетну цінність і основний результат діяльності; спрямованість змісту та організації навчально-виховної роботи на виникнення потреби студента в здоров'ї та здоровому способі життя, його валеологічної грамотності; методи і форми організації всіх видів діяльності молоді, що забезпечують зниження вартості їхнього здоров'я; розвиток культури здоров'я вчителів; організацію здорового предметно-просторового середовища аудиторного приміщення тощо.

Поняття «здоров'язберігаючі технології» об'єднує в собі всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу щодо підтримання, збереження та зміцнення здоров'я студентів. Здоров'язберігаюча технологія – це побудова послідовності факторів, що

попереджають руйнування здоров'я при одночасному створенні системи сприятливих для здоров'я умов. Під здоров'язберігаючими технологіями вчені пропонують розуміти [7]:

- сприятливі умови навчання студентів у вищому навчальному закладі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання);

- оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм);

- повноцінний та раціонально організований руховий режим.

Слід зазначити, що впровадження здоров'язберігаючих освітніх технологій пов'язано з використанням медичних (медико-гігієнічних, фізкультурно-оздоровчих, лікувально-оздоровчих), соціально-адаптованих, екологічних здоров'язберігаючих технологій та технологій забезпечення безпеки життєдіяльності. Здоров'язберігаючі технології дозволяють:

- сформувані соціальну зрілість випускника;
- забезпечити можливість студентам реалізувати свій потенціал;
- зберегти і підтримати фізіологічне здоров'я студентської молоді.

Аналіз класифікацій існуючих здоров'язберігаючих технологій дає можливість виокремити такі види:

- захисно-профілактичні – спрямовані на захист студентів від несприятливих для здоров'я впливів (санітарно-гігієнічні вимоги, чистота, щеплення, ін.);

- компенсаторно-нейтралізуючі – використовуються для нейтралізації будь-якого негативного впливу (фізкультхвилинка, вітамінізація харчового раціону тощо);

- стимулюючі технології – дозволяють активізувати власні ресурси молодого організму (загартовування, фізичні навантаження);

- інформаційно-навчальні – покликані забезпечити рівень грамотності в питаннях здоров'я.

Аналіз інформаційних джерел дав змогу стверджувати, що здоров'язберігаюче навчання – це навчання, яке включає в себе сукупність певних умов (гігієнічних, медичних, психологічних, педагогічних), здоров'язберігаючих технологій, які використовуються вищим навчальним закладом, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я студентів, на покращення їх настрою та самопочуття, на створення сприятливих умов для їх розвитку та саморозвитку, на покращення їх функціонального стану організму, підвищення їх адаптаційних можливостей та формування мотивації на здоровий спосіб життя.

Здоров'язберігаюче навчання – це навчання, яке сприяє збереженню та зміцненню здоров'я студентів завдяки створенню сприятливих умов (гігієнічних, методичних, психічних, педагогічних тощо).

Варто відмітити думку М. Безруких у тому, що ігнорування здоров'язберігаючих умов під час проектування педагогічного процесу створює фактори ризику для здоров'я всіх його суб'єктів [6]. Серед факторів автор відзначає, що особливу шкоду здоров'ю наносить невідповідність методик і технологій навчання віковим і функціональним можливостям студентів, нераціональна організація навчальної діяльності, недостатня обізнаність викладачів у питаннях збереження та зміцнення здоров'я студентів, відсутність системи роботи з формування ціннісного ставлення до здоров'я й здорового способу життя.

Причинами слабкого здоров'я студентів є відсутність оздоровчого спрямування освітнього процесу, а також втома та перевтома, перебування в постійному стресі. Саме тому акцент робиться на пріоритетності оздоровчого спрямування навчально-виховного процесу педагогами, що становить базисну основу педагогічної здоров'язберігаючої діяльності. Проте варто зазначити, що під час планування навчально-виховного процесу та фізичного виховання, які повинні мати оздоровчу спрямованість, важливим є урахування особистісно-орієнтованого підходу до студентської молоді.

Таким чином, виходячи із вище означеного виділяємо першу умову – пріоритетність оздоровчого спрямування навчально-виховного процесу в ВНЗ.

Оскільки оптимальність створення здоров'язберігаючого середовища, спрямованого на збереження та зміцнення здоров'я студентів залежить не лише від свідомого ставлення викладачів до збереження й зміцнення здоров'я студентів, але й від переконаності їх у пріоритетності оздоровчої діяльності в навчально-виховній роботі з ними, тому наступною умовою створення здоров'язберігаючого середовища є комплексність реалізації всіх його компонентів з обов'язковим урахуванням особистісно-орієнтованого підходу до кожного вихованця. Нерегулярне, час від часу, проведення деяких традиційних нормативних заходів, що входять до складових компонентів здоров'язберігаючого середовища (провітрювання та освітлення приміщень, температурний режим, туристичні походи, дні здоров'я тощо), негативно впливає на стан фізичного й психічного здоров'я молоді [4].

Не можна не враховувати й той факт, що збереження та зміцнення здоров'я студентської молоді залежить також від достатньої

матеріально-технічної бази, обов'язковому поєднанні її з відповідними за розміром і призначенням приміщеннями, груповими кімнатами й територією, що є важливим як для фізичного, так і для психічного розвитку студентів.

Таким чином, весь навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі має бути підпорядкований провідній меті – збереження здоров'я студентів. Саме за таких умов проведення роботи з студентською молоддю з усіх напрямів, у першу чергу, має містити оздоровча спрямованість. Досить важливо, щоб викладач умів доцільно застосовувати нетрадиційні заходи – сучасні оздоровчі технології, які сприяють зміцненню здоров'я студентів.

Педагог під час застосування здоров'язберігаючих технологій повинен володіти відповідними знаннями: про вплив обраних технологій на організм молоді, знати стан здоров'я кожного студента, відчувати міру, щоб не нашкодити, обирати технології, що відповідають студентам.

Обґрунтовані умови створення здоров'язберігаючого середовища полягають у комплексі їх застосування з обов'язковим запровадженням особистісно-орієнтованого підходу, тісно взаємопов'язані між собою та доповнюють одна одну й тільки комплексна їх реалізація сприятиме ефективному створенню здоров'язберігаючого середовища в ВНЗ.

Під час констатувального експерименту проводилося анкетування студентської молоді (усього 518 респондентів) також у процесі анкетування брало участь 38 викладачів, з якими було проведено інформаційні бесіди щодо специфіки змісту здоров'язберігаючих технологій і створення здоров'язберігаючого середовища та обговорено на методичному семінарі суть відповідних питань анкети.

Правильне уявлення про зміст понять «здоров'язберігаючі технології» мають у середньому в експериментальних групах – 72 %, а в контрольних – 67 %, «здоров'язберігаючі компетенції» – 58 % і 61 % відповідно. Під «здоров'язберігаючими технологіями» слід розуміти засоби реалізації здоров'язберігаючої діяльності, а під «здоров'язберігаючими компетенціями» – суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень, які сприяють здоров'ю у всіх сферах життєдіяльності людини. На запитання «Чи хотіли б Ви підвищити рівень здоров'язберігаючої компетенції» відповіли «так» 93,5 % студентів.

Виходячи з результатів констатувального етапу, можна сказати, що самооцінка рівня здоров'язберігаючої компетенції студентів є низькою (75 %), оскільки більшість змістових складників цього поняття ними раніше не були засвоєними; адекватне уявлення про основні

поняття процесу здоров'язбереження мають тільки 61 % студентів. Але необхідно зазначити, що 94 % респондентів висловили відверте бажання підвищити рівень власної здоров'язберігаючої компетенції та вважають, що в майбутньому їм будуть необхідні знання щодо здоров'язбереження (більше 90 % опитуваних).

Отримані викладачами на консультаціях знання щодо змісту здоров'язберігаючих технологій, їх дидактичних можливостей, які змінюють безпосередньо зміст педагогічної діяльності, окреслення напрямів педагогічної діяльності, зорієнтованих на збереження і зміцнення здоров'я студентів, виявлення вагомих недоліків і суперечностей в організації методичної роботи, що потребують негайного усунення, дозволили їм впроваджувати нові способи здоров'язберігаючої діяльності у навчально-виховний процес. Усе це зумовило кількісні та якісні зміни у використанні здоров'язберігаючих технологій порівняно з констатувальним експериментом.

За результатами анкетування, проведеного після закінчення формувального експерименту в обстежуваних групах, було виявлено такі дані: адекватне уявлення про зміст поняття «здоров'язберігаючі технології» сформувалося у викладачів та студентів і становить 81 % і 54 %, до цього показники дорівнювали – 52 % та 33 % відповідно.

Під запровадженням здоров'язберігаючих технологій у процес навчання вищого навчального закладу ми розуміємо інтегративну сукупність знань, умінь і навичок у роботі з навчальною інформацією із застосуванням здоров'язберігаючих технологій для досягнення високої якості результатів навчально-виховного процесу.

Висновки. Оптимальне впровадження здоров'язберігаючих технологій у навчальний процес вищого навчального закладу буде ефективнішим за умови дотримання сукупності дидактичних умов:

а) здійснення навчального процесу на основі здоров'язберігаючих технологій із застосуванням методичних складників здоров'язберігаючого навчального середовища;

б) забезпечення високого рівня предметної компетентності викладачів для ефективного здійснення навчального процесу із застосуванням здоров'язберігаючих технологій;

в) створення психолого-педагогічної мотивації суб'єктів навчання (студентів та викладачів) до впровадження здоров'язберігаючих технологій;

г) здійснення процесу навчання з орієнтацією на міжпредметну інтеграцію, яка сприяє збагаченню, систематизації та закріпленню інтегративних знань.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Здоров'я через освіту: спецкурс // Підручник для Директора. – 2011. - №11/12. – С. 36-72.
2. Педагогіка здоров'я: спецвипуск // Завуч (Шкільний світ). – 2011. - №18. – С. 2-23.
3. Гонтаровська Н. Діяльність навчального закладу в контексті школи сприяння здоров'ю / Н. Гонтаровська // Директор школи (Шкільний світ). – 2007. - №39. – С. 29-31.
4. Кліх Р. Здоров'язберігаюче середовище: спробуймо творити / Р. Кліх, Л. Кліх // Освіта. – 2010. – № 44/45. – С. 10.
5. Коршок С. І. Впровадження здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховний процес / С. І. Коршок // Психологічна газета. – 2010. - №7. – С. 3-8.
6. Ликова В. Психотерапевтичний підхід як один із шляхів підвищення якості освіти / В. Ликова // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. - №2. – С. 20-29.

7. Панькова Н. Організація здоров'язпрямованої діяльності навчального закладу / Н. Панькова // Директор школи (Шкільний світ). – 2013. - №4: Освітній простір управління. – С. 1-5.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Гриньова Марина Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, декан природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка

Коло наукових інтересів: впровадження здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховний процес

Дудка Ірина Анатоліївна, магістр управління навчальним закладом Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка

Коло наукових інтересів: формування здоров'язберігаючої компетентності

УДК 371.34:78

ФАХОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ З ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

Алла РАСТРИГІНА (Кіровоград)

Постановка проблеми. Стратегія розвитку мистецької освіти сьогодення пов'язана із внесенням інноваційних перетворень до її змісту й має ґрунтуватись на вирішенні завдань щодо якісної підготовки професійно компетентного педагога-музиканта, що, на наш погляд, потребує удосконалення мистецько-технологічних шляхів її реалізації. Тобто, досягнення внутрішньої єдності мистецької освіти має відбуватися за рахунок осягнення духовних важелів мистецтва й удосконалення мистецької практики [1, с.32].

У системі підготовки майбутнього педагога-музиканта цикл вокально-хорових дисциплін й хорове диригування зокрема, займає одне із провідних місць, оскільки визначається специфікою роботи фахівця, спрямованою на практичне вирішення завдань формування духовності підростаючого покоління засобами хорового мистецтва.

Аналіз матеріалів з проблеми дослідження. Загальноприйнятими є положення навчальної програми з курсу хорового диригування [2]. Його метою є виховання у студентів любові до хорового мистецтва, диригентської діяльності, оволодіння знаннями з теоретичних основ диригування, а також виконавськими навичками та уміннями, необхідними для практичної роботи з хором. В класі хорового диригування вирішується комплекс завдань, що є специфічним для хорового мистецтва, як для виду мистецтва, так і як для навчального предмету. А саме: розвиток усіх необхідних для хорового диригента

фахових компетенцій: мелодичного, гармонічного, вокального, внутрішнього слуху, ладово-ритмічного відчуття, музичної пам'яті, музичного мислення; формування навичок самостійної роботи над партитурою (спів хорових партій, акордів, виконання хорової партитури на фортепіано, усний та письмовий музично-теоретичний і вокально-хоровий аналіз твору), а також навичок свідомого, активного, глибокого диригентського втілення хорового твору з обґрунтованою інтерпретацією.

В процесі занять з хорового диригування студенти вивчають художньо повноцінні зразки української й зарубіжної хорової літератури різних епох та стилів, народнопісенної творчості, пісень написаних для дітей, а в період практичної роботи із дитячим або ж студентським хоровим колективом відбувається ознайомлення майбутніх фахівців з організаційними та методичними основами роботи з хором, зокрема, з організацією хору та хорових занять, виробленням вокально-хорової техніки, елементів хорового звучання, музично-теоретичним навчанням учасників хору, виконавською діяльністю хору. Весь перелічений комплекс завдань враховується при складанні початкової та робочої програм з курсу.

Окреслення комплексу фахових компетенцій, що є вагомою складовою професійної компетентності майбутнього педагога-музиканта й які формуються у відповідності до вищезазначених завдань з курсу хорового диригування, складає *мету*